Двустепенен модел за интердисциплинарна квалификация

Обучението развива компетентности за разпознаване на домашното насилие, избор и съчетаване на приложимите способи за защита и работа по случаи с фактическа и правна сложност. То свързва гражданскоправната и наказателноправната защита с психологичните механизми на насилието, оценката на риска и взаимодействието между професионалистите.
Моделът включва две последователни нива. Първото изгражда обща интердисциплинарна основа и умения за първоначален професионален отговор. Второто надгражда тези компетентности чрез сложни казуси, специализирани доказателствени задачи и структурирана симулация. Обучението е снабдено с електронен самообучител, включен в самообучителя по детско правосъдие.

Целева група: съдии, прокурори, следователи, адвокати, полицейски служители и социални работници. Смесените професионални групи позволяват съпоставяне на подходите и изграждане на практически умения за взаимодействие при зачитане на компетентността на всяка професия.
Брой участници: 20–30 души.
Продължителност и организация: две нива с по четири тематични модула от 120 минути. Общата продължителност на съвместната работа е 16 астрономически часа, без почивките и самостоятелната подготовка. Конкретният график се определя според заявката и възможностите на групата.
Препоръчва се последователно участие на една и съща група в двете нива, с период за самостоятелна работа и прилагане на наученото между тях. Участници с предходна подготовка могат да се включат във второто ниво след установяване на необходимите входни компетентности.

ПЪРВО НИВО: Разпознаване на домашното насилие и прилагане на способите за защита

Първото ниво изгражда умения за установяване на насилническия модел, разграничаване на приложимите правни режими и предприемане на своевременни действия според професионалната роля на участника.

Модул 1. Домашното насилие като явление и правна категория
Психологични механизми на насилието, зависимостта и контрола. Видове насилнически модели, динамика на отношенията и признаци на ескалация. Особености на поведението на пострадалия и извършителя и значение на реакциите на семейната и социалната среда.
Разграничаване на домашното насилие от конфликт и други сходни явления. Съпоставка на понятията и обхвата на защита по различните закони. Разграничаване на повторяемостта като характеристика на насилническия модел от предпоставките за прилагане на конкретна правна норма.

Специално внимание се отделя на насилието срещу деца и в тяхно присъствие, както и на случаите с възрастни хора, лица с увреждания и други пострадали със специфични потребности от защита.
Практическата работа включва разпознаване на насилнически модели по кратки ситуации и отделяне на установените факти от предположенията и личните оценки.

Модул 2. Гражданскоправна защита и незабавен професионален отговор
Приложно поле на Закона за защита от домашното насилие. Защитени лица, процесуална легитимация, сезиране на съда и достъп до правна помощ. Производство за налагане на мерки, незабавна защита и особености на доказването.
Избор и съчетаване на мерките според конкретното насилие, риска и потребностите на пострадалия. Изпълнение на заповедите за защита и действия при данни за тяхното нарушаване. Връзки със семейноправни производства, мерки за закрила на детето и предоставяне на специализирани услуги.
Участниците работят по казус за определяне на необходимите действия, компетентните органи и последователността на намесата.

Модул 3. Наказателноправна защита срещу домашно насилие
Разпознаване и квалифициране на престъпните прояви на домашно насилие. Признаци на извършителя, пострадалия и отношенията между тях. Значение на понятието „в условията на домашно насилие“ и приложението на наказателния закон във времето.
Посегателства срещу живота, здравето, свободата и половата неприкосновеност; закани, принуда, следене, имуществени посегателства и престъпления против семейството и младежта. Разграничаване на престъпленията от общ и частен характер и съчетаване на наказателноправния отговор с мерките за защита.
Практическата работа проследява различни прояви в развитието на общ случай и изисква обоснован избор на квалификация и професионални действия.

Модул 4. Доказване, комуникация и взаимодействие по случая
Установяване на историята на насилието и връзката между отделните прояви. Събиране и съпоставяне на свидетелски показания, медицински документи, електронна комуникация, записи и данни от предходни сигнали и производства.
Подготовка на разпит и изслушване според възрастта, състоянието и процесуалното качество на лицето. Разбиране на страха, зависимостта, колебанията и промените в поведението на пострадалия при оценката на доказателствата. Предотвратяване на вторична виктимизация.
Работа с психологични и психиатрични експертизи, формулиране на задачи и разграничаване на експертните от правните въпроси. Обмен на информация и координация между институциите при спазване на приложимите правила за поверителност.
В края на първото ниво участниците разработват план за работа по случай, включващ необходимите мерки за защита, доказателствени действия и професионални отговорности.

РАБОТА МЕЖДУ ДВЕТЕ НИВА

Участниците използват приложимите части на електронния самообучител и изпълняват задача за самостоятелен анализ на казус или обезличен случай от практиката. Проследяват насилническия модел, избора на правен режим, доказателствените затруднения и взаимодействието между ангажираните професионалисти.
Установените затруднения и поставените въпроси служат за конкретизиране на задачите във второто ниво.

ВТОРО НИВО: Защита при фактическа и правна сложност

Второто ниво развива умения за решаване на гранични случаи, проверка на конкуриращи се квалификации и изграждане на доказателствени стратегии. Общите интердисциплинарни задачи се съчетават със специализирана работа по професионални роли.

Модул 1. Фактически усложнения и конкуренция на правни квалификации
Продължавано и продължено престъпление, множество деяния и пострадали, действителни и привидни съвкупности. „Отклонение на удара“, промяна в насочеността на насилието и „размяна на роли“ в развитието на отношенията.
Разграничаване на непосредственото събитие от предходния насилнически модел. Правно значение на поведението на участниците през различните етапи на случая. Съпоставка на конкуриращи се версии и определяне на фактите, необходими за проверката им.
Практическата работа включва казуси с последователно разкриване на информация, изискваща преоценка на първоначалните изводи.

Модул 2. Неизбежна отбрана, крайна необходимост и други основания за изключване или ограничаване на отговорността
Особености на нападението, опасността и защитата в контекста на продължително насилие. Мнима неизбежна отбрана, превишаване на пределите на защитата и гранични хипотези при промяна на ролите.
Значение на страха, зависимостта, психичното състояние и възприемането на опасността. Разграничаване на правните предпоставки от психологичното обяснение на поведението. Приложимост на основанията за изключване на обществената опасност или вината и на специални основания за ненаказуемост, включително при връзка с трафик на хора.
Участниците определят предмета на доказване и аргументират изводите си по случаи с конкуриращи се квалификации.

Модул 3. Мотивация, експлоатация и ескалиращи форми на домашно насилие
Лични, хулигански, дискриминационни и експлоатационни мотиви. Конкуренция и съчетаване на мотиви и значението им за квалификацията и индивидуализацията на отговорността.
Връзки на домашното насилие с трафика на хора, сексуалната и трудовата експлоатация, използването за просия и други престъпления в семейната среда. Тежки, серийни и изключително тежки прояви. Рискове за други членове на семейството и трети лица.
Оценка на обществената опасност и особености при определяне на наказанието, включително при съчетано приложение на институти на Общата част на НК.
Практическата работа изисква съпоставка на доказателствени версии и обосноваване на различните възможни правни решения.

Модул 4. Интегрирана работа по сложен случай и професионален интегритет
Структурирана симулация на случай, съчетаващ необходимост от защита, наказателноправни въпроси и междуинституционално взаимодействие. Участниците работят по професионални роли, получават допълнителна информация според предприетите действия и мотивират решенията си.
Обсъждат се качеството на събраните данни, работата с експертизи, съгласуваността на мерките и възможните последици от институционалната намеса за безопасността на пострадалите.

Професионалният интегритет се разглежда чрез конкретните решения: влияние на личния опит, ценностите и стереотипите; емоционално въвличане и пристрастност; професионални граници; риск от вторично травмиране на работещите по случая. Прилагат се техники за самонаблюдение, колегиална обратна връзка и поддържане на обоснована професионална позиция.

Електронен самообучител

Електронният самообучител по домашно насилие, включен в самообучителя по детско правосъдие, подпомага предварителната подготовка, самостоятелната работа между нивата и последващото затвърждаване на знанията. Преподавателите насочват участниците към приложимите теми според професионалната им роля и установените потребности. В съвместните занятия тези знания се прилагат към казуси, обсъждат се затрудненията и се получава обратна връзка.

Методика

Предварително проучване на потребностите и входните компетентности; интерактивна визуализирана лекция; серии бързи въпроси; анализ на законодателство и съдебна практика; индивидуална и групова работа по казуси; структурирана симулация; обмен на професионален опит.
Сложността на задачите нараства между двете нива. Участниците изграждат собствени аргументирани решения, проверяват алтернативни подходи и получават обратна връзка за установените факти, правните изводи и избраните действия. Работата се провежда в среда, която позволява обсъждане на професионални затруднения при зачитане на поверителността и личните граници.

Оценка на напредъка

Напредъкът се проследява чрез входни задачи, представянето по казусите, самостоятелната работа и заключителната симулация. Оценяват се разпознаването на насилническия модел, изборът на приложим правен режим, обосноваността на доказателствената стратегия и качеството на професионалното взаимодействие. Обратната връзка от участниците служи за оценка на практическата приложимост и последващо адаптиране на обучението.

Профил на лекторите

Двама изследователи на съдебна практика по наказателни и граждански/административни дела с поне 10-годишен опит, специализирани в обучението на поне две от посочените целеви групи по описаната методика и със специална компетентност в областта на домашното насилие. Единият е и юридически психолог.

Всяко конкретно обучение се разработва след проучване на обучителните потребности и ресурси на групата. Подборът на случаи, специализираните задачи и разпределението на времето се съобразяват с професионалния състав и опита на участниците и с актуалното законодателство и съдебна практика.